

Sveci liječnici i medicinske sestre i sveci zaštitnici medicinske profesije

(Physicians and nurses saints and medical profession patron saints)

Elvira Koić

Opća bolnica Virovitica

SVECI I BLAŽENICI

U većini religija svetim se smatra onaj tko je tijekom života bio krijepostan, čuvao osjećaje časti i poštovanja prema Bogu, tj. koji je svojim životnim primjerom moralno podigao zajednicu, približio se idealu ili dao primjer svima kako bi se trebali ponašati. Životne priče svetaca se bilježe i prepričavaju sa svrhom produbljenja vjere i moralnog inspiriranja budućih generacija.

Termin "svet" je izveden iz latinskog sanctus (holy, svet), što je direktni prijevod grčke riječi hagios (ἅγιος), koja isto znači svet, a primjenjuje se na svete osobe, mjesta (npr. sveta planina), samo Evanđelje (Sveto Pismo) ili pojavu Boga (Duh Sveti).

Rani kršćani su koristili termin "svet" više narativno, kada su govorili o specifičnim osobama, a i međusobno su se tako oslovljavali, jer su se smatrali posvećenim samom pripadnošću kršćanstvu, nakon čina krštenja. Potom se svetim smatrala osoba koja je prepoznata po visokom nivou svetosti, gotovo savršenog života i svjedočenja duboke vjere, koji određuju duboko poštovanje i činjenje akcija motiviranih isključivo Božjom voljom.

Antropolozi nalaze paralele između poštovanja prema figurama "Sufija" među Muslimanima i kršćanske ideje svetosti. U nekim muslimanskim zemljama u blizini grobova Sufija organiziraju se dani festivala ili obljetnice smrti ili događanja čuda. Neke protestantske tradicije i danas koriste termin "svet" za sve koji su rođeni kao kršćani., a molitve svecima smatraju idolatrijom. U istočnoj ortodoksnoj crkvi svecem se definira onaj tko je u raju, bio prepoznat ili ne sa zemlje, npr. Adam i Eva, Mojsije, Proroci, Anđeli i Arkandeli. Njima Bog objavljuje molitve i druga čuda. Judeizam govori o klasi individualaca znanima kao Tzadikkim. Hindusi prepoznaju posebne individue zvane "mahatma" ili "paramahamsa", a Budisti "Arhats" ili "Bhagat".

U počecima u Katoličkoj crkvi su kao sveci štovani apostoli, Sveta Marija, prvi mučenici, a kasnije i ostali koji su mogli poslužiti kao uzor kršćanskog života. Svecima su proglašavani preminuli ljudi, za koje se smatralo da su nakon mučeništva (martyr) koje su trpjeli zbog svoje vjere na zemlji, nakon smrti stigli direktno u raj, a pučani su im se molili i poštovali su ih jer su "čudima" koja su se događala moliteljima dokazivali svoju sposobnost posredovanja za ljude na zemlji. Smatra se da oni zapravo nisu umrli, već da i dalje žive u raju od kud posreduju pri ispunjenju nakana molitelja. Stoga se većine svetaca spominjemo na dan njihove smrti (osim Sv. Ivana Krstitelja čiji se spomendan slavi na dan rođenja).

Glorifikacija je proces kojim svetac dobiva dan u crkvenom kalendaru kada ga se slavi.

Kada je jednom osoba deklarirana kao Svetac i njegovo tijelo se smatra svetim, pa su u prošlim stoljećima, poštovani i dijelovi tijela svetaca, kao svete "moći", relikvije, kao i slike svetaca i ikone. Ponekad se opisivalo kako je nađeno npr. nakon slučajne ekshumacije tijela nekih svetaca, da se ona nisu raspala ili da se iz kostiju širio ugodan cvjetni miris, a da prethodno, tj. nakon smrti nisu bila balzamirana. Neki sveci imaju simbol (Saint symbology) koji reprezentira njihov život (npr. Sv. Antun Padovanski – nosi dijete Isusa i bijele ljiljane; Sv.Kuzma i Damjan – staklenu bočicu i kutiju pomasti).

Drugi tip svetaca su pustinjaci (anchoret, anchoress, hermit), koji nisu umrli u fizičkom smislu, već su se odrekli zadovoljstava svijeta, čime su postali i mučenici. Nakon formiranja samostana, pustinjaci većinu života provedu promišljajući o svetosti i Bogu.

Proglašenje sveca se događa nakon postupka službenog prepoznavanja osobe kao svete, koji se zove kanonizacija. Formalna kanonizacija je dugotrajan proces koji često traje niz godina, a ponekad i cijelo stoljeće. Provodi je Sveta stolica, pomoću svoje Kongregacije za kauze svetaca. Proces uključuje istraživanje osoba koje su kandidati za svetost. Koncentriran je na istraživanje života kandidata i potvrđivanje (ili opovrgavanje) vizija ili čuda koja se pripisuju osobi koja je u pitanju, te općoj svetosti ili specifičnim dobrim djelima koje je osoba počinila za života. Specijalnu težinu pridaje se čudima ili zagovorničkim djelima koja se događaju nakon smrti svete osobe.

Prvi stupanj kanonizacije je titula "SLUGA BOŽJI" (Servant of God), koju u Rimskoj Katoličkoj Crkvi dodjeljuje Papa osobama kojima se tako otvara put u njihovu svetost, a koje su dokazanog herojstva,

žrtvovanja ili mučenja u slavu Boga. Sluga Božji je i titula Pape i opis osobe koja poštuje tradicionalnu vjeru (To znači i arapsko ime Abdullah).

Drugi stupanj je imenovanje titulom "ŠTOVANI ili PREČASNI tj. VELEČASNI" (Veneration, Venerable, kojeg se obožava). Ona se često daje seniorskoj poziciji npr. biskupu ili Archdeaconu, a u istočnoj, ortodoksnoj crkvi onima koji žive u manastirima ili pustinjačkim životom i u celibatu, za razliku od protođakona koji se žene. Ta je titula ponekad gotovo ista ili čak superiorna običnom "Sveti". Izraz "obožavanje" (worship) se često koristi misleći na čast i strahopoštovanje, no uglavnom je rezerviran isključivo za Boga a ne za svece.

Slijedeći je korak u kanonizaciji tzv. "beatifikacija", kojom se osoba proglašava "BLAŽENIKOM" (Beata lat. Beatus, engl. Blessed), a dodjeljuje se uglavnom nakon potvrde minimalno tri čuda pripisanih ugledniku. Blaženika se doživljava kao posebno bliskog Bogu s kojim je u raju, pa je sposobniji prenijeti molitvu koja mu je upućena sa zemlje.

Iza toga slijedi točka kada Papa službeno proglašava neku osobu svetom (u pisanju se koristi skraćenica - veliko S ili St., u množini Ss.). Tako proglašeni svetac može biti štovan u čitavoj Crkvi, te mu se smiju posvećivati crkve i oltari.

U rimo-katoličkoj crkvi postoji više od 10.000 svetaca i mučenika "onih koji su umrli ispovijedajući svoju vjeru". Neki sveti su univerzalno poznati, a drugi su definirani i zapamćeni u lokalnim crkvama. Sveti zaštitnici su oni koji posreduju za specifične probleme, bolesti ili npr. neke profesije (patron saint). Tako je Sv. Agostina Pietrantonio zaštitnica siromašnih, iscrpljenih i žrtava nasilja (13.11.), Sv. Akarije štiti od živčanih bolesti i ludila, Andrija Avellino zaštitnik je moždanog udara i spokojne smrti, Wolfgang od oduzetosti i moždanog udara, Sv. Servul također, a i Veronika Giuliani. Sv. Sebastijan, Vinko Ferrer i Bartol apostol štite oboljele od epilepsije. Sveti Akacije, Sv. Dionizije i Sv. Didak štite od glavobolje, tjeskobe i smrtnog straha, a Sv. Bernard i Mauricije od opsjednutosti i duševnih bolesti, a Sveti Egidije od straha, ludosti i nemoći. Sveta Barbara zaštitnica je od groma i nenadane smrti. Sveti Blaž pomoćnik je kod bolesti grla, Sveti Kristofor štiti od prometnih nesreća, uragana i kuge. Sveti Pantaleon zaštitnik je plućnih bolesnika, Sveta Margareta trudnica, Sveti Juraj štiti od kožnih bolesti i vojnike, a Sv. Erazmo od crijevnih bolesti i mornare. Sveti Eustahije zaštitnik je u svim nevoljama, osobito od ognja.

SVECI ZAŠTITNICI MEDICINSKE PROFESIJE

Sveti Rafael Arhandel je najstariji zaštitnik slijepih, sretnog susreta, medicinskih sestara, liječnika i putnika. Njegov spomendan je 29. rujna, a samo ime Rafael znači "Bog liječi".

Sveti Vid (+304/5 g.), čiji je blagdan 15. lipnja, zaštitnik je mladeži, čuva od predugog spavanja (prikazuje se s pijetlom koji na vrijeme budi), požara, oluja i nevremena, opsjednuća, padavice, histerije, zmijskog ujeda i bjesnila. Zaštitnik je ljekarnika, vinogradara, glumaca, gluhoonijemih, slabovidnih. Prema srednjovjekovnom opisu specifičnog epileptičkog poremećaja, grčeva mišića nazvan je i tzv. "Ples svetog Vida" (chorea sancti Viti).

Sveti Rok (rođen 1295.g.) također je zaštitnik ljekarnika, a **Sveti Urzicin** zaštitnik liječnika.

Sveta Apolonija (+249.g.), čiji se blagdan slavi devetog veljače, prema opisu njenog mučenja, postala je zaštitnica zubara, bolesti zubiju i glavobolja. Prikazuje se sa zubarskim klještima. Ona je i simbol Hrvatske stomatološke komore, koja svojim članovima dodjeljuje nagradu za predan rad – Plaketu Sv. Apolonije s poveljom.

Sveta Dimfna je od 620. godine zaštitnica oboljelih od duhovnih, duševnih i mentalnih bolesti, a svetište koje joj je posvećeno, nalazi se u mjestu Gheel, u Belgiji.

Poradi skrbi za bolesne svetima i zaštitnicama medicinskih sestara su proglašene **Sveta Basilissa** (Basilla), **Sveta Elizabeta Ugarska** (1207-1231., kćer mađarskog kralja Andrewa II i supruga Ludwiga II) koja je zagovornica ubogih i gubavih, **Sv. Franciska Rimsko** (1384-1440.g.) postala je zaštitnica žena i vozača automobila jer joj je prema legendi anđeo svijetlio dok se noću ulicama kretala pomažući bolesnicima i siromasima, **Sveta Ruža Limska** (pravim imenom Isabel, živjela je od 1586. do 30.08.1617., zaštitnica Latinske Amerike i Filipina), **Sveta Katarina Sijenska** zvana i "Doktor Crkve", **Katarina Đenovska**, **Sveti Giles** (1263., sljedbenik Sv. Franje Asiškog) i **Sveti Camillus de Lellis**, pripadnik reda Kapučina, kanoniziran kao zaštitnik bolesnih 1746.g., a kasnije i zaštitnikom udruga medicinskih sestara. Njegov spomendan je 18. srpnja.

Svetog Alberta (1193. - 1280.) je 1941. godine papa Pio XII. proglasio zaštitnikom prirodnih znanosti, jer je bio skolastički učitelj koji se bavio filozofijom, teologijom, matematikom, astronomijom, astrologijom, fizikom, biologijom, zoologijom i botanikom, medicinom, etnologijom, geologijom, mineralogijom, ali i alkemijom i magijom. Zbog svojeg opsežnog znanja nosio je naslov "Veliki" i "doctor universalis" – sveopći učitelj. Njegov najslavniji i najpoznatiji učenik bio je Toma Akvinski. Sv. Alberta je 1931. godine svecem proglasio papa Pio XI.

Sveti Ivan od Boga (rođen je u Portugalu u mjestu Montemor o Novo 8.3.1495. a umro je 8.3.1550. u Granadi), osnivač je Reda Milosrdne braće. Kanoniziran je 1690. godine, a papa Lav XIII. postavio ga je za sveca zaštitnika bolnica, psihijatrijskih sestara i bolničkih radnika. Život je

započeo kao pastir, vojnik, prodavač vjerskih knjiga. U dobi od 43 godine, doživio je viziju djeteta Isusa koji ga naziva "Ivan od Boga", nakon čega je prodao sve što je imao i glasno molio ulicama Granade, što je protumačeno kao "živčani slom" zbog kojeg je liječen na psihijatriji kraljevske bolnice. Tamo je otkrio kako se nehumano postupa s bolesnicima, te je odlučio njima posvetiti svoj život. Nakon otpusta počeo je brinuti o siromašnima i beskućnicima. Pomagali su mu lokalni svećenici i liječnici, a kad je biskup Tuva čuo da je svoj kaput dao prosjaku, načinio mu je posebnu tuniku i nazvao ga Ivan od Boga. Od trijema gdje je njegovao siromašne, nastala je jedna od prvih psihijatrijskih bolnica u tom dijelu svijeta. Od dragovoljaca koji su pomagali Ivanu u njegovu poslu u bolnici nastao je "Bolnički red Milosrdne braće Sv. Ivana od Boga (The Order of Charity)", a kasnije i red sestara Sv. Ivana od Boga. Ova molitva svetog Ivana od Boga često se koristi u sumiranju njegova djelovanja: «Neka mi Isus Krist udijeli milost za širenjem bolnice u kojoj će odbačeni jadnici i oni koji pate od mentalnih bolesti pronaći utočište, te da budem u mogućnosti služiti im kako želim." Njegov simbol su križ i plod nara (pomegranat), koji simbolizira nesebično davanje.

LIJEČNICI I MEDICINSKE SESTRE – SVECI I BLAŽENICI

Osim svetaca koji su zaštitnici medicinske profesije, medicinskih djelatnika i bolesnika, postoje i medicinske sestre i liječnici koji su proglašeni svetima ili blaženima. Neki od njih su naši suvremenici.

Sveta Alda ili Aldobradesca (rođena 1249. g., a umrla 26.04.1309. godine u Sijeni Italija), njegovala je bolesne.

Blažena Majka Tereza od Calcutte (1910-1997) porijeklom je Albanka, rođena u Skopju (Makedonija), kao Agneza Goxa Bojaxhiu. Od svoje sedamnaeste godine bila je katolička misionarka u Indiji. Započela je školovanje na školi za medicinske sestre i učiteljice u Calcutti, gdje je 1948.g. utemeljila Misionarke Milosrđa (Missionaries of Charity), koje i sada djeluju u školama, bolnicama, sirotištima i centrima za hranu diljem svijeta. Dobila je Nobelovu nagradu za mir 1979. godine, a papa Ivan Pavao II, beatificirao je 2003. godine.

Najpoznatiji liječnik među svecima svakako je **Sveti Luka evanđelista** (I. st. n.e.). Bio je dobro obrazovan rimski građanin koji je govorio grčkim jezikom. Podrijetlo mu je iz Sirije, a radio je kao liječnik u Antiohiji. Obrćenjem na kršćansku vjeru uključio se u kršćansku zajednicu u Antiohiji. Nije bio očevdac Isusa Krista, ali je bio vjerni sljedbenik sv. Pavla na njegovom drugom misijskom putovanju. Napisao je Evanđelje po Luki i Djela Apostolska. Neizravne spoznaje o Lukinim liječničkim sposobnostima dolaze iz analiza njegova pisanja gdje je vidljivo da često upotrebljava terminologiju koja potječe iz grčke medicinske literature njegova vremena. U njegovim izričajima mogu se naći brojni medicinski detalji. U evanđelju je opisao oko 30 medicinskih situacija povezanih s liječenjem duše ili tijela. Osim toga, Lukino evanđelje je dobro znano po prisposobi o Milosrdnom Samaritancu u kojoj je dao uvid u metodologiju brige prema onima koji su u potrebi te je time ta prisposoba postala vodeća za kršćansku medicinsku skrb. Kasnije se također izrazio kao izuzetno talentirani umjetnik stvarajući ikone Djevice Marije koje je poklonio samoj Majci Božjoj. Postao je zaštitnik liječnika i umjetnika. Njegovo ime nose mnoge medicinske udruge i bolnice. Njegov spomendan se slavi 18. listopada.

Sveti Kuzma i Damjan (260.-285.) bili su braća blizanci rođeni u Arabiji (današnjoj Siriji) educirali su se u području znanosti i medicine, poznati kao sposobni liječnici koji su ljude čudesno ozdravljali. Bez obzira na skrb koju su pacijenti dobivali, nisu uzimali novac za svoje usluge, slijedeći upute iz evanđelja po Luki i Mateju " «Liječite bolesne, uskrisujte mrtve, čistite gubavce, izgonite zle duhove. Besplatno ste primili, besplatno i dajte!» (Mt 10,8). Iz tog razloga nazvani su "anargyori", što u prijevodu s grčkog znači «oni koji su bez srebra, bez novaca». Kuzma i Damjan umrli su mučeničkom smrću 303. godine nakon Dioklecijanovog edikta o zabrani religioznih obilježja i kršćanske literature. Ovi su mučenici spomenuti i u prvoj Euharistijskoj molitvi te u Litanijama Svetaca. Njihova su tijela sahranjena u gradu Kyrosu u sjevernoj Siriji te je iznad njihova grobova sagrađena bazilika. Spomendan ovih svetaca je 26. rujna, a smatraju se zaštitnicima kirurga, liječnika i ljekarnika. Njihova se imena nalaze u rimskom kanonu mise.

Sveti Pantaleon (283.-305.) bio je liječnik i mučenik i postao zaštitnik liječnika na Istoku, **San Ciro** (oko 303. g.) također je bio liječnik i mučenik. **Sveti Alfano** (1015-1085), bio je liječnik koji je u Salernu osnovao Školu liječnika salernitanaca. **Sveti Filip Benizi** (1233.-1285.), bio je liječnik i osnivač reda Sluga Svete Marije. **Sveti Antonio Maria Zaccarija**, (1502-1539), bio je liječnik i osnivač Barnabita - "Redovničkih regula" (Clericorum Regularium S. Pauli, kraticom: C.R.S.P.). **Sveti Martin de Porres iz Lime** (r. 1579.g.), bio je kirurg i ljekarnik. **Sveti Hubert** iz Ardena (XVII st.) zaštitnik je lovaca, a poznat je po angažmanu u liječenju bjesnoće zlatnim ključem koji je dobio od Svetog Oca. **Blaženi Nicolo Stenone** (1638-1686), bio je anatom, a **Sveti Rene Goupil**, 1640.g. bio je liječnik u New Orleansu i misionar u Kanadi. Zaštitnik je anesteziologa. **Blaženi Jacob Desire Laval** (1803-1834) bio je liječnik i misionar na otoku Mauritiusu. **Blaženi Giacomo Cusmano**

(1834-1888) bio je liječnik i osnivač Bocconista, misionara i liječnika za siromašne.

Sveti Giuseppe Moscati (1888-1927), liječnik, znanstvenik biokemičar i docent na univerzitetu u Napulju, prvi je moderni liječnik koji je kanoniziran 1987. godine, a spomendan mu je 16. studenog.

Sveti Riccardo Pampuri (Ermino Filippo Pampuri) rođen je u Paviji u Italiji, a odrastao i sahranjen u Trivolziju (1897-1930). Zvali su ga "doktor dobročinitelj". U srpnju 1927. godine ulazi u Bolnički Red Braće dobročinitelja (Fatebenefratelli) preuzimajući ime Rikard.

Prva liječnica koja je proglašena svetom je **Sveta Gianna Beretta Molla**, pedijatričarka, rođena 1922. godine u Magenti kod Milana, a umrla je 28. travnja 1962. g. Beatificirana je 1994. godine, a proglašena svetom 2004. godine. Zaštitnica je trudnica, djece i promicateljica kulture života. Njezin životni moto bio je "Radost je prva zadaća svakog kršćanina i najbolje sredstvo apostolata. Nasmiješiti se Bogu od kojeg dolazi svako dobro i Svetoj Djevici, primjeru po kojem trebamo voditi i usmjeravati naš život, tako da onaj tko gleda nas može biti ponesen svetim mislima.". Rekla je također i sljedeće: "Ne može se ljubiti bez trpljenja i trpjeti bez ljubavi".